

Inleiding

Aanleiding voor mij om een project te initiëren over autisme, ruim twee jaar geleden, is de bijna epidemische vorm die het verschijnsel in de samenleving heeft aangenomen. Niet alleen autisme maar ook ADHD en andere pervasieve ontwikkelingsstoornissen worden veelvuldig gediagnosticeerd. Enerzijds liggen hier recente ontwikkelingen in de neurologie aan ten grondslag. Anderzijds kan het kwistig uitdelen van labels ook als een poging worden gezien om het normale te installeren door permanent het abnormale (het anders zijn) onder de aandacht te brengen.

In 'Oops, wrong planet' begeven wij ons noch op het wetenschappelijke noch op het normatieve terrein. Het verschijnsel autisme is in dit project aanleiding voor een meer filosofische en artistieke reflectie. Samen met kunstenaar Anouk De Clercq ben ik de confrontatie met het zelfonderzoek aangegaan, een onderzoek dat de kunst eigen is. Wij zijn uitgegaan van herkenning, van het feit dat de autistische reflex in ieder van ons zit.

Ik heb Anouk De Clercq uitgenodigd vanwege de verstilde poëzie die uitgaat van haar 'digitale landschappen'. Op het eerste zicht geen open maar eerder hermetisch gesloten werken die echter op subtiele wijze 'communiceren'. Haar reflectief maar vooral haar empathisch vermogen heb ik leren kennen in de vele gesprekken die ik met haar over autisme voerde. In onze 'verplaatsingen' hebben wij de mentale ruimte van 'de ander' proberen te ontdekken en te herkennen.

Exploratie van ruis en ruimte maar bovenal communicatie heeft in dit onderzoeksproces centraal gestaan.

Communicatie is een oefening tussen personen in 'match en mismatch' zonder de intentie de perfecte match na te streven. Volledige spiegeling is onwenselijk. Het zou het ego te veel behagen en frustraties te veel vermijden.

Soms uit keuze, soms uit noodzaak willen of kunnen wij betekenissen niet delen en geven er de voorkeur aan in onze eigen wereld te vertoeven. Wij communiceren immers niet alleen met de buitenwereld maar ook met onze binnenwereld.

Als interne of externe prikkels ondragelijk worden, sluiten wij ons af. De werkelijkheid kan te overweldigend zijn om te vatten. Afstand en afzondering dringen zich op. Wij hebben de neiging om ons terug te trekken in onze eigen wereld, de cocon waarin wij ons veilig voelen. Wij hebben geen behoefte om onze zintuigen scherp te stellen en prefereren 'ruis' om ons zelf te beschermen zoals de autistische jongen in het boek 'Het wonderbaarlijke voorval met de hond in de nacht' van Mark Haddon. Wij creëren als het ware onze eigen werkelijkheid.

Een werkelijkheid die dichtbij of veraf kan zijn. In de video 'Oops, wrong planet' toont Anouk De Clercq een liefelijk glooiend landschap van een andere planeet. Er wordt geprobeerd contact te leggen. Van ver wordt gecommuniceerd. Er zit ruis op de lijn. Helder contact lijkt onmogelijk. De communicatiestoring verschijnt als een waas die het beeld vertroebelt. De vertroebeling

tussen afstand en nabijheid wordt versterkt door het sissend, krassend geluid van het wegvallen van beeld. De neiging ontstaat om achter het beeld te kijken om op die manier de storing ongedaan te maken en zich een zuiver beeld te vormen.

‘Oops, wrong planet’ is een permanent schakelen tussen het mogelijke en onmogelijke van contact. Het is een aftasten dat gepaard gaat met misverstanden, aarzelingen en angsten. Op zoek naar de ‘tussenruimte’ waar werkelijke ontmoeting kan plaats vinden.

In zijn artikel ‘Digitale analogieën’ is ‘Oops, wrong planet’ volgens Edwin Carels, een even behoedzame als systematische zoektocht naar raakvlakken zonder meteen een verregaande identificatie te impliceren. Geïnspireerd door de Amerikaanse kunsthistorica Barbara Maria Stafford plaatst Edwin Carels vanuit een originele kunsthistorische en –theoretische invalshoek ‘Oops, wrong planet’ in het totale oeuvre van kunstenaar Anouk De Clercq

In het ontstaansproces van ‘Oops, wrong planet’ neemt de briefwisseling tussen Anouk De Clercq en Landschip (pseudoniem van een autistische man) een essentiële plaats in. In de e-mailcorrespondentie, die integraal in de publicatie is opgenomen, tasten zij op virtuele wijze de betekenis van ruis, ruimte en communicatie af.

Een e-mailbericht kan opgevat worden als een intimiteit die zich verplaatst over een afstand, op zoek naar contact. Het bericht moet een ‘schrijnende’ afstand overbruggen om nabijheid mogelijk te maken. Het ‘hangende’, het bericht moet eerst toekomen om vervolgens contact te kunnen maken. In de dialoog die ontstaat, maakt contact plaats voor ontmoeting. In de ontmoeting hoeven wij ons niet meer te verbergen achter wantrouwen of angst, of schrik te hebben voor verlies van identiteit. Wij herkennen de tussenruimte, de ongeschreven ruimte waar respect wordt betoond voor de ander. In die ruimte kunnen wij in het woordeloze pas echt door de ander geraakt worden.

Het is blijkbaar nodig een andere plaats (planeet) te creëren om daarmee de intentie uit te drukken de ander te willen ontmoeten. In feite wordt uit het reële gestapt om in het virtuele werkelijke ontmoeting mogelijk te maken.

In de afstand ligt de nabijheid verscholen.

Jan Knops
